

НАПРЯМИ АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ ВИРОЩУВАННЯ ТА ПЕРЕРОБЛЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ СИРОВИНИ ДЛЯ ВИРОБНИЦТВА БІОПАЛИВА ДО ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

DIRECTIONS OF THE ADAPTATION OF UKRAINIAN LEGISLATION IN THE FIELD OF CULTIVATION AND PROCESSING OF THE AGRICULTURAL RAW MATERIALS FOR BIOFUEL PRODUCTION TO THE EU LEGISLATION

Пастух А.В.,

*аспірант відділу проблем аграрного та земельного права
Інституту держави і права імені В.М. Корецького
Національної академії наук України*

У статті досліджено особливості законодавства Європейського Союзу у сфері вирощування та перероблення сільськогосподарської сировини для виробництва біопалива. В рамках підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом проаналізовано вектори взаємодії законодавства України із законодавством Європейського Союзу у цій сфері. Сформульовано основні напрями адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу у сфері вирощування та перероблення сільськогосподарської сировини для виробництва біопалива.

Ключові слова: сільськогосподарська сировина для виробництва біопалива, Угода про асоціацію, Директиви ЄС, біопаливо, біомаса.

В статье исследованы особенности законодательства Европейского Союза в сфере выращивания и переработки сельскохозяйственного сырья для производства биотоплива. В рамках подписания Соглашения об ассоциации между Украиной и Европейским Союзом проанализированы векторы взаимодействия законодательства Украины с законодательством Европейского Союза в этой сфере. Сформулированы основные направления адаптации законодательства Украины к законодательству Европейского Союза в сфере выращивания и переработки сельскохозяйственного сырья для производства биотоплива.

Ключевые слова: сельскохозяйственное сырье для производства биотоплива, Соглашение об ассоциации, Директивы ЕС, биотопливо, биомасса.

In the article the characteristics of EU legislation in the field of the cultivation and processing of the agricultural raw materials for biofuel production are researched. Within the scope of the Association Agreement between Ukraine and the European Union the vectors of interaction of Ukrainian legislation and the EU legislation in this field are analyzed. The directions of adaptation of Ukrainian legislation to the EU legislation in the field of the cultivation and processing of the agricultural raw materials for biofuel production are singled out.

Key words: agricultural raw materials for biofuel production, Association Agreement, EU Directives, biofuels, biomass.

Постановка проблеми. Ратифікація та подальше набрання чинності Угодою про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншого боку [1] (далі – Угода про асоціацію), поклали початок якісно новому етапу у відносинах між названими сторонами. Між Україною та Європейським Союзом будуються взаємозв'язки на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції, а в Україні передбачається проведення низки системних соціально-економічних реформ.

Передбачена Угодою про асоціацію поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом визначатиме правову базу для вільного переміщення товарів, послуг, капіталів, частково робочої сили між Україною та Європейським Союзом, а також регуляторного наближення, спрямованого на поступове входження економіки України до спільного ринку Європейського Союзу. Саме тому дослідження правового регулювання вирощування та перероблення сільськогосподарської

сировини для виробництва біопалива в Європейському Союзі, а також напрямів адаптації законодавства України до нього становить першочерговий інтерес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Законодавство Європейського Союзу та напрями адаптації до нього законодавства України були предметом низки досліджень і висвітлювалися у працях таких учених: А.Й. Богдана, О. Водянікова, С.Ф. Домбровського, О.Л. Попової, С.І. Марченко, В.І. Семчика, А.М. Статівки та ін. Однак вивчення особливостей законодавства Європейського Союзу у сфері вирощування та перероблення сільськогосподарської сировини для виробництва біопалива не проводилося. Відповідно, метою статті є дослідження законодавства Європейського Союзу у сфері вирощування та перероблення сільськогосподарської сировини для виробництва біопалива та виокремлення основних напрямів адаптації законодавства України до нього.

Виклад основного матеріалу. Врегулювання відносин щодо вирощування та перероблення сільськогосподарської сировини для виробництва біопалива в Європейському Союзі здійснюється за допомогою

декількох правових механізмів – Спільної аграрної політики Європейського Союзу, законодавства у сфері енергетики та політики в галузі наукових досліджень та інновацій [2].

Спільна аграрна політика Європейського Союзу (далі – САП) являє собою систему нормативно-правових актів, спрямованих на підвищення продуктивності сільського господарства через забезпечення раціонального розвитку сільськогосподарського виробництва та продовольчої безпеки. САП постійно модернізується з урахуванням потреб часу та традиційно поділяється на два блоки (Pillar I та Pillar II) [3, с. 24].

В рамках Pillar I у 2003–2009 рр. відповідно до статті 88 Регламенту Ради ЄС № 1782/2003 «Про встановлення загальних правил для схем прямої підтримки за Спільною аграрною політикою та встановлення схем окремої підтримки для фермерів та внесення змін до Регламентів ЄЕС» від 29 вересня 2003 року [4] для товаровиробників в Європейському Союзі, які здійснювали вирощування енергетичних культур, встановлювалася підтримка у розмірі 45 євро на гектар на рік. Під такими культурами у зазначеному Регламенті розумілися культури, що вирощуються для виробництва біопалива, у розумінні п. 2 ст. 2 Директиви 2003/30/ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про сприяння використанню біопалива або іншого відновлюваного палива для транспорту» від 8 травня 2003 року [5] та для виробництва електричної і теплової енергії, виробленої з біомаси. Підтримка надавалася лише для площ, вирощування енергетичних культур на яких покривалося договором між фермером та об'єктами обробної промисловості, за винятком випадків, коли фермер самостійно здійснював таку обробку. В рамках Pillar II передбачалася інвестиційна підтримка для створення плантацій деревоподібних і трав'яних енергетичних культур.

Відповідно до Регламенту Ради № 1305/2013 «Про підтримку сільських територій Європейським аграрним фондом розвитку сільських територій та скасування Регламенту Ради № 1698/2005» від 17 грудня 2013 року [6] в рамках Pillar II САП на 2014–2020 роки передбачається стимулювання ефективного використання ресурсів за допомогою використання відновлювальних джерел енергії з продуктів, відходів та непродовольчої сировини для біоекономіки, скорочення викидів парникових газів. Однак САП на 2014–2020 роки не передбачає прямої підтримки для виробництва біомаси чи біоенергії, що не виключає надання такої підтримки державами-членами за власним законодавством [7].

Стаття 403 Угоди про асоціацію передбачає співробітництво України та Європейського Союзу з метою сприяння розвитку сільського господарства та сільських територій, зокрема шляхом поступового зближення політик та законодавства. Отже, важливим напрямком адаптації аграрного законодавства України у сфері вирощування та перероблення сільськогосподарської сировини для виробництва біопалива до законодавства Європейського Союзу

виступає надання державної підтримки сільськогосподарським товаровиробникам, що здійснюють вирощування енергетичних культур для виробництва біопалива за умови забезпечення перероблення такої сировини.

Врегулювання відносин щодо вирощування та перероблення сільськогосподарської сировини для виробництва біопалива в Європейському Союзі, здійснюється також за допомогою законодавства у сфері енергетики. Зокрема, з 1 січня 2012 року в Європейському Союзі діє Директива Європейського Парламенту та Ради 2009/28/ЄС «Про заохочення до використання енергії, виробленої з відновлюваних джерел та якою вносяться зміни до, а в подальшому скасовуються Директиви 2001/77/ЄС та 2003/30/ЄС» від 23 квітня 2009 року [8], що запроваджує критерії стабільності біопалива. До таких критеріїв належать: скорочення викидів парникових газів, сталість сировини, належна практика господарювання, соціальна стабільність біопалива, для кожного з них встановлюється низка вимог.

У Розділі 5 «Економічне та галузеве співробітництво» Угоди про асоціацію передбачено співробітництво України та Європейського Союзу у сфері енергетики, щодо альтернативних видів палива, зокрема сталого виробництва біопалива, а також співробітництво у сфері нормативно-правових питань, сертифікації та стандартизації. Імплементация зазначеної Директиви 2009/28/ЄС в Україні передбачена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 вересня 2014 року № 791-р «Про затвердження плану заходів з імплементации Директиви Європейського Парламенту та Ради 2009/28/ЄС» [9]. Однак затверджений План заходів не передбачає розробки всіх критеріїв сталості, передбачених Директивою. Отже, наступним напрямом адаптації законодавства України у сфері вирощування та перероблення сільськогосподарської сировини для виробництва біопалива до законодавства Європейського Союзу варто визнати розробку критеріїв сталості сільськогосподарської сировини для виробництва соціально стабільного біопалива з дотриманням вимог законодавства України.

У квітні 2014 року в Європейському Союзі було прийнято Керівництво Європейської комісії «Про державну допомогу на охорону навколишнього середовища та розвиток енергії на 2014–2020 роки» [10], у якому зазначається, що у зв'язку з перевищенням на ринку біопалива, яке виробляється з продовольчих культур, інвестиції у нові та існуючі потужності для виробництва такого біопалива не виправдані. Проте інвестиційна допомога на покриття витрат на перетворення таких потужностей на потужності для виробництва просунутого біопалива або для виробництва просунутого біопалива прийнятна. Просунутим біопаливом вважається біопаливо другого та наступних поколінь, вироблене з біомаси неїстівних залишків сільськогосподарської сировини, непродовольчих рослин, а також енергетичних культур, швидкоростучих багаторічних трав, водоростей. Окрім того, Європейський парламент

28 квітня 2015 року прийняв Резолюцію щодо внесення змін до Директиви Європейського Парламенту та Ради 2009/28/ЄС «Про заохочення до використання енергії, виробленої з відновлюваних джерел та якою вносяться зміни до, а в подальшому скасовуються Директиви 2001/77/ЄС та 2003/30/ЄС» від 23 квітня 2009 року [11]. Нововведення стосуються обмеження виробництва біопалива з продовольчих культур, а також непрямій зміни землекористування (indirect land use change – iLUC), що являє собою процес перенесення вирощування сировини для виробництва біопалива з сільськогосподарських земель на землі інших категорій.

Зазначена Резолюція пропонує доповнити ст. 2 Директиви 2009/28/ЄС визначеннями понять, які сприятимуть забезпеченню продовольчої безпеки, – крохмалевмісних культур, лігно-целюлозного матеріалу, непродовольчого целюлозного матеріалу (включає солом, стебла, лушпиння, трав'яні енергетичні культури), біопалива та біорідин з низьким ступенем ризику непрямій зміни землекористування, якими є біопалива та біорідини, сировина для яких була вирощена в рамках схем, що зменшують можливість перенесення вирощування сировини для інших цілей, ніж виробництво біопалива чи біорідин, та які виробляються з дотримання критеріїв сталості. Зміни спрямовані на охорону земель сільськогосподарського призначення з метою зменшення обсягів вирощування на них сільськогосподарської сировини для виробництва біопалива.

Резолюцією iLUC від 28 квітня 2015 року вносяться зміни також до ч. 4 статті 3 Директиви 2009/28/ЄС, якими встановлюється, що частка енергії від біопалив, що вироблені із продовольчих культур, – зернових, крохмалевмісних, цукрових, олійних та з інших, що вирощуються у якості основних для енергетичних цілей на землях сільськогосподарського призначення, має бути не більшою, ніж 7% кінцевого споживання енергії в транспортному секторі до 2020 року. До внесення таких змін загальний відсоток кінцевого споживання енергії становив 10%.

Новітні зміни у законодавстві Європейського Союзу свідчать про прагнення Співтовариства зменшити вплив активного розвитку виробництва біопалива із продовольчих культур з метою забезпечення продовольчої безпеки. Отже, актуальним напрямом адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу є необхідність встановлення законодавчого обмеження використання сільськогосподарських земель для вирощування на них сільськогосподарської сировини для виробництва біопалива, а також встановлення обмежень для ви-

робництва біопалива із продовольчих культур для забезпечення продовольчої безпеки держави.

Реалізація політики Європейського Союзу в галузі наукових досліджень та інновацій включає Стратегічний план з енергетичних технологій, а також Програму Європейської комісії для наукових та інноваційних досліджень «Горизонт 2020» на 2014–2020 роки [2]. Стратегічний план з енергетичних технологій спрямований на полегшення досягнення цілей Європейського Союзу у сфері енергетики до 2020 року. Складовою Стратегічного плану з енергетичних технологій є сприяння виробництву і споживанню рідких біопалив другого та наступних поколінь.

В рамках Програми «Горизонт 2020» передбачається виділення коштів на дослідження технологій, що забезпечують надійну, ефективну і екологічно чисту поставку енергії. Угода між Україною і Європейським Союзом про участь України у програмі Європейського Союзу «Горизонт 2020», ратифікована Законом України від 15 липня 2015 року [12], передбачає участь України в ній в якості асоційованої країни. Одним із напрямів наукових досліджень та інновацій в Україні має стати дослідження технологій вирощування сільськогосподарської сировини для виробництва біопалива другого покоління з подальшою орієнтацією законодавства на стимулювання вирощування біомаси для виробництва біопалива другого та наступних поколінь.

Висновки. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом є відправною точкою для вдосконалення законодавства України у сфері вирощування та перероблення сільськогосподарської сировини для виробництва біопалива та адаптації його до вимог законодавства Європейського Союзу. Основними напрямками адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу варто визнати: 1) надання державної підтримки сільськогосподарським товаровиробникам, що здійснюють вирощування енергетичних культур для виробництва біопалива, за умови забезпечення перероблення такої сировини; 2) розробку критеріїв сталості сільськогосподарської сировини для виробництва соціально стабільного біопалива з дотриманням вимог законодавства України; 3) необхідність встановлення законодавчого обмеження використання сільськогосподарських земель для вирощування на них сільськогосподарської сировини для виробництва біопалива; 4) встановлення обмежень для виробництва біопалива із продовольчих культур; 5) орієнтацію законодавства на стимулювання вирощування біомаси для виробництва біопалива другого та наступних поколінь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікована Законом України № 1678-VII від 16 вересня 2014 року // Офіційний вісник України від 26.09.2014, № 75, том 1, стор. 83, стаття 2125.
2. EU legislation and cooperation for energy crops. Logistics for Energy Crops Biomass. January, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.logistecproject.eu/download/factsheets/Factsheet_EU%20legislation%20and%20cooperation%20final%2010%20Jan.pdf.
3. Правове забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції в Україні у контексті вимог законодавства Європейського Союзу : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / А.І. Богдан ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2010. – 20 с.

4. Council Regulation (EC) No.1782/2003 as of 29 September 2003 establishing common rules for direct support schemes under the common agricultural policy and establishing certain support schemes for farmers and amending Regulations (EEC) No.2019/93, (EC) No.1452/2001, (EC) No.1453/2001, (EC) No.1454/2001, (EC) No.1868/94, (EC) No.1251/1999, (EC) No.1254/1999, (EC) No.1673/2000, (EEC) No.2358/71 and (EC) No.2529/2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003R1782&from=EN>.

5. Директива Ради 2003/30/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 8 травня 2003 року «Про сприяння використанню біопалива або іншого відновлюваного палива для транспорту» // Офіційний вісник Європейських Співтовариств [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sae.gov.ua/documents/dyrektyva_2003_30_ES.pdf.

6. Regulation (EU) No.1305/2013 of the European Parliament and of the Council as of 17 December 2013 on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) and repealing Council Regulation (EC) No.1698/2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:347:0487:0548:EN:PDF>.

7. Support for bioenergy under the CAP 2014–2020. Marc Fleureck. Impacts and achievements of IEE. Bioenergy projects [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.managenergy.net/lib/documents/1077/original_2_DG_AGR1_Marc_Fleureck_IEE_Bioenergy_Event_May_2014.ppt_Compatibility_Mode_.pdf?1401096984.

8. Директива Європейського Парламенту та Ради 2009/28/ЄС «Про заохочення до використання енергії, виробленої з відновлюваних джерел та якою вносяться зміни до, а в подальшому скасовуються Директиви 2001/77/ЄС та 2003/30/ЄС» від 23 квітня 2009 року // Офіційний вісник Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sae.gov.ua/documents/dyrektyva_2009_28.pdf.

9. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 вересня 2014 року № 791-р «Про затвердження плану заходів з імплементації Директиви Європейського Парламенту та Ради 2009/28/ЄС» // Урядовий кур'єр від 10.09.2014, № 165.

10. Guidelines on State aid for environmental protection and energy 2014–2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XC0628\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XC0628(01)&from=EN).

11. European Parliament legislative resolution as of 28 April 2015 on the Council position at first reading with a view to the adoption of a directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 98/70/EC relating to the quality of petrol and diesel fuels and amending Directive 2009/28/EC on the promotion of the use of energy from renewable sources [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.biofuelstp.eu/downloads/ilucdirective/201504_final_version_iluc_directive_en.pdf.

12. Угода між Україною і Європейським Союзом про участь України у програмі Європейського Союзу «Горизонт 2020», ратифікована Законом України від 15 липня 2015 року // Офіційний вісник України від 15.09.2015, № 71, № 63, 2015, ст. 2081, стор. 45, стаття 2346.